

Pastoralis Sollicitvdinis, Sive De Officio, Et Potestate Episcopi

Tripartita Descriptio. Cvivs Pars Prima Episcoporum institutionem, ...
Secvnda Quicquid ad Episcopi est potestatem, ... Tertia Quod ad casuum
reseruationem, ... Methodo Noua, & expedita complectitur

Quæ omnia ad praxim vtriusque fori, interioris scilicet, & exterioris, & ad
iurisdictionis explicationem exigenda continet

Barbosa, Agostinho

Parisiis, M.DC.XXV.

Episcopvs In Regvlarium Conseruatores an aliquam habeat iurisdictionem?
Allegatio CVI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98639](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98639)

Summo Pontif. impetrarunt, ſubſunt Epiſcopi iuriſdictioni, *Concil. Tridentin. ſeſſ. 6. de reformat. capite tert. & ſeſſ. viginti. quart. de reformat. capit. 11. Aloyſ. Ricci. in praxi aurea reſol. 210. verſ. de cimo ſexto.*

70 Trigeſimus ſecundus. Et vt debitus honor matriſci Eccleſiæ reddatur tam regulares, quam clerici ſeculares, etiam ſuper hoc Apoſt. Sedis priuilegio muniti, die Sabbati maioris hebdomadæ, antequam campana Cathedralis, vel maioris Eccleſiæ pulſetur, campanas in Eccleſiis ſuis pulſare minime poſſunt. Contrafacientes autem poenam centum ducatorum incurrunt, vt in *Conſt. 17. Leonis X. incip. Sacro approbante Concilio, §. & vt debitus, referunt Campanil. dicta rubric. 12. cap. 13. numer. 162. Franciſcus Leo in theſauro ſoci eccleſiaſtici par. 1. cap. 8. num. 21.*

71 Trigeſimo tertio. Epiſcopus amota omni appellacione componit controuerſias omnes inter Regulares in proceſſionibus publicis, aut iis, quæ ſunt in rumulandis defunctorum corporibus contingentes, ita diſponente *Concil. Trident. ſeſſ. 25. de Regularib. capit. 13. breui manu, ſummarie, & de plano, ac ſine ſtrepitu, & figura iudicij, vt declarauit ſacra Congregatio, prout refert Campanil. dict. capit. decimo tertio numer. 120. & de hac materia latius dixi Alleg. 78. a num. viginti ſim. ſext.*

72 Trigeſimo quarto. Epiſcopis ſubduntur exempti in cauſis matrimonialibus, *Concil. Tridentin. ſeſſ. 24. de reformat. capit. 20. §. ad hæc, niſi habeant iuriſdictionem priuatiue ad Epiſcopos, vel immemorabilem pro ſe conſuetudinem, vt cõſuit ſacra Congregatio, teſte Flamin. d. nu. 7. verſiculo duodecimo.*

73 Trigeſimo quinto. Epiſcopo ſubduntur exempti ad hoc, vt per eum poſſint denunciari, & mandari, vt euitentur, quando eſſent notorie excommunicati à iure, vel ab homine, *Ioan. Andr. & Dominic. in cap. 1. de priuileg. lib. 6. Gambaſara de officio Legati de latere, tit. de poteſtate Legati in Regulares, & exemptos, numer. 2.*

S V M M A R I V M.

- 1 Conſervator eſt index delegatus à Papa datus ad tuendum aliquos contra manifeſtas iniurias, ſeu violentias iudiciali non utens indagine.
- 2 Conſervator eſt index delegatus niſi in Bulla conſervatoria expreſſe concedatur, vt ſit index Ordinarius.
- 3 Conſervator non poteſt ſubconſervatorem deputare.
- 4 Appellandum eſt à ſententia Conſervatoris ad ſolum Papam.
- 5 Conſervator tanquam delegatus poteſt de iure procedere contra quocunq; Ordinarios, etiam Legatos, ſi eos impediant in ſuis conſervatoriis.
- 6 Differentia conſtituitur inter indices Conſervatores, & indices delegatos.
- 7 Conſervatores à ſolo Papa concedi poſſunt.
- 8 Conſervatores de iure communi eſſe non poſſunt, niſi Epiſcopi, aut eorum Superiores vel Abbates, ſeu dignitates in Cathedralibus, vel Collegiatis Eccleſiis obtinentes.
- 9 Canonici Eccleſiarum Cathedralium delegati ſed à Apoſtolica conſtitui poſſunt, non tamen valent Conſerva-

tores deputari.

10 Canonici in Cathedralibus licet ſecundum latam interpretationem dicantur in dignitate conſtituti, non ita ex propria ſignificatione.

11 Canonici in Cathedralibus attentis ſpecialibus Religionis priuilegijs in Conſervatores eligi valent.

12 Canonici Eccleſiæ Collegiatae ſynodales iudices conſtitui non poſſunt.

13 Vicarij generales Epiſcoporum non poſſunt eſſe indices Conſervatores.

14 Conſervator nemo poteſt eſſe ſui Conſervatoris.

15 Priores, ſeu Guardiani Mendicantium Conſervatores eſſe non poſſunt.

16 Conſervatores attento iure ſolummodo poſſunt procedere contra manifeſtas iniurias, ſeu violentias.

17 Concilium Trident. quid ſuper Conſervatores diſponat, oſtenditur.

18 Conſervator vt procedere valeat, neceſſe eſt, quod ante omnia appareat iniuriam, ſeu violentiam fuiſſe manifeſtam, & notoriam.

19 Iuriſdictio ubique competit alicui reſpectu certa qualitat, debet ante omnia eidem de illa qualitate conſtare.

20 Conſervator ubi dubitat de notorij qualitate, poterit ante omnia ſummarie examinare, an violentia, ſeu iniuria fuerit notoria.

21 Conſervator non tenetur præmittere notorij examinationem, cum reus fatetur factum ad qualitatem ipſius notorium fuiſſe.

22 Delictum aliquid vix reperiiri poteſt tam notorium, quod non poſſit habere aliquas excuſationes, ſeu dubitationes.

23 Notorium non oſſiſcatur, licet allegentur circumſtantia notorium delictum excuſantes.

24 Notorij ubi qualitas exigitur ad fundandam iudicis iuriſdictionem, tunc etiam ſi non oſtendatur, debet ante omnia ſuper ea proceſſus fieri.

25 Notorium notorietate facti continui, ſeu permanentis, nulla probatione indiget.

26 Iniurias, ſeu violentias eſſe manifeſtas dum non conſiteri, non poterunt ipſi Conſervatores inhibere iudicium Ordinarium, ne in illis procedant.

27 Ordinarius poteſt, & tenetur præcipere delegato etiam Principi, ne aliter ſua poteſtate utatur quam in ſua littera continetur.

28 Notorium evidens illud dicitur, quod omnibus, vel pluribus Civitatis populis ſeu vicina manifeſtum ſit.

29 Teſtes duo legitimi legitime deponentes, & rationem reddentes ſufficiunt ad probandum factum aliquid fuiſſe notorium ſeu manifeſtum.

30 Conſervatorum poteſtas adeo reſtriſta eſt ad iniurias manifeſtas, ut ſi de alijs, quam de illis cognoscant, proceſſus, & ſententia ipſo iure in totum corrumpant, & Conſervatores poenam incurrant ſuſpenſionis ab officio per annum.

31 Conſervatores qualem iuris ordinem obſervare debeant, oſtenditur.

32 Conſervator vti ſuſpectus reuſari poteſt.

33 Appellatio à ſententia Conſervatoris eſt admittenda.

34 Conſervatoribus poteſtas eſt cõceſſa non ſolum aduerſus illas iniurias, ſed etiam inferendas.

35 Declaratur tex. in cap. Romana, §. caueant, de ſentent. excom. lib. 6.

36 Conſervatores ad munus, & officium ſuum exequentur per cenſuras, aliæque iura remedia contra inobedientes, & contumaces poſſunt procedere.

37 Conſervatores qualiter contra Epiſcopos procedere poſſint, oſtenditur.

38 Conſervatores poſſunt per excommunicationem cogere

brachium seculare ad suffragandum sibi contra inferentes ipsas iniurias.

39 Delegatus iudicis ecclesiastici brachium seculare ad executionem demandari sibi negotij implorare potest.

40 Conseruatores aduersus debitores ex causa civilis procedere non possunt. Amplia et ibi habes.

41 Debiti negatio quomodo dicatur iniuriam importare, ostenditur.

42 Declaratur Concilium Tridentin. sess. vigesima. quart. de reform. capite sext. vers. vniuersitates autem.

43 Declaratur Concilium Trident. sess. 7. de reformat. ca. 14. vers. addendo insuper.

44 Delegatus summi Pontificis, in totum delegare valet.

45 Conseruatores non possunt subdelegare, nisi quoad citationes, & sententiarum promulgationes.

46 Conseruatores quare nequeant committere vices suas, ostenditur.

47 Conseruatores limites sua potestatis excedentes per annum suspensi sunt ab officio.

48 In suspensio, quam incurrit Conseruatores excedentes suam iurisdictionem, non tantum ab officio muneris Conseruatoris, sed etiam ab ipso officio clericali, non tamen a beneficio.

49 Conseruatoribus suadentes, ut suam transgrediantur potestatem sententiam excommunicationis incurunt, a qua non possunt absolui, nisi parti integraliter satisfecerint de expensis.

50 Conseruatoris officium extinguitur morte concedentis, quod attinet ad negotia non capta.

51 Conseruatorum officium in ordinibus, & Religionibus, non est temporale, nec expirat morte concedentis.

52 Bullae Conseruatorie sunt inspiciendae, nam in ampliori forma sunt aliquibus Religionibus, quam alijs concessae.

53 Circa Conseruatorum materiam videnda Constitutio super hac re edita a Clemente VIII. & S. D. N. Gregorio XV.

54 Refertur Constitutio Clementis VIII.

55 Refertur Constitutio S. D. N. Gregorii XV.

EPISCOPVS IN REGVLARIVM Conseruatores an aliquam habeat iurisdictionem?

ALLEGATIO CVI.

1 Conseruator est iudex delegatus a Papa datus ad tuendum aliquos contra manifestas iniurias, seu violentias, iudiciali non vtens indagine, cap. 1. & ult. de officio iudic. deleg. libr. 6. ubi Ioan. Andr. & Domin. siluest. in summ. verbo Conseruator, numer. 1. Perez lib. 1. vers. queri potest, tit. 7. lib. 1. Ordin. sayr. in floribus decis. sub titul. de officio deleg. decis. 1. Azori. institut. moral. par. 2. libro quinto capit. 34. quaestio. 1. Fr. Ludovic. Miranda in manual. Prelat. tom. 2. quaest. 47. artic. 1. conclus. vnic. Cochier. de iurisdic. Ordin. in exemptos part. 1. qu. 39. numer. 1. Fr. Ioan. de la Cruz de statu Relig. libr. 2. capit. 10.

2 Dixi, delegatus, quia Conseruatores iudices sunt delegati, non Ordinarij; nam iurdictio illis concessa non ratione officij, sed delegationis com-

petit, & si officium habent, illud habere dicuntur iure eiusdem delegationis vt contingit in alijs delegatis, notant glos. verbo conseruatores, in princip. in d. cap. 1. ubi Archid. & Domin. numer. 5. Ioan. Andr. colum. 2. Anchar. numer. 2. & in d. capit. ult. numer. 6. & 7. Fufc. de visitat. libr. 2. cap. 23. numer. 3. Alciat. in rubr. numer. 18. de offic. Ordinarij, Ruin. consil. 3. numer. 1. volum. 4. Mari. Antonin. variarum resolut. libr. 1. resol. 16. numer. 4. Valasc. tom. 2. consil. 152. numer. 6. Nauar. consil. 5. alias 3. sub tit. de offic. iudicis deleg. numer. 1. in nouiss. edit. Campan. in diuersorio iuris Canonici rubr. 12. capit. decim. tert. numer. 24. in fine, Azori. d. cap. 34. quaestio. 2. Molina de iustit. tom. 6. disp. 29. n. 1.

3 Cum quo aduertes hoc procedere, nisi in Bulla conseruatoria expresse concessum sit, vt conseruatores per illam eligendi iudices sint Ordinarij, prout Societati Iesu a Pio 7. & Gregorio XIII. indultum esse aduertit idem Molina ubi proxime.

4 Hinc fit Conseruatorem non posse subconseruatorem deputare, cum expresse sit cautum in d. ult. ubi glos. verbo nulli, dicit in hoc differe Conseruatorem a delegato Principis, Fufc. d. cap. 23. numer. 8. Mari. Antonin. d. resolut. 16. numer. 5. Campan. d. numer. 24. Vnde etiam fit, quod a sententia Conseruatoris tanquam delegati a Papa, ad solum Papam est appellandum, neque ad ipsius legatum attentio iure potest prouocari, nisi aliud Legati habeant in suis commissionibus, tradunt Ancharan. consilio 132. Ruin. d. consil. 3. a numer. 2. optime confirmantes ex reg. capit. super quaestio. 8. porro, de offic. deleg. iuncta reg. cap. 2. de officio legati, cum alijs relatis per Cardin. Tuch. littera C. conclus. 760. n. 6.

5 Inde etiam fit tales Conseruatores tanquam delegatos posse de iure procedere contra quoscunque Ordinarios etiam Legatos, si eos impediant in suis Conseruatorijs, iuxta reg. d. capit. 2. de officio leg. tradit ex eodem Anchar. d. consil. 132. numer. 3. idem Cardin. Tusch. d. conclus. 760. numer. 1. & 2. Nec obstat, quod nonnullae in iure dantur differentiae inter Conseruatores, & alios iudices delegatos, in quibus se adinuicem excedunt, de quibus agunt tex. in d. cap. 1. & ult. de officio delegati libr. 6. Respondetur enim praedictas differentias non respicere substantiam iurisdictionis delegatae, quae tantum in eo consistit, quod competat, vel non competat ratione officij, vnde non faciunt eam mutare, aut differre specie, iuxta doctrinam glos. verbo noua in l. pacta commenta, ff. de contrahen. emptio. optime Alciat. dicto loco.

6 Quae autem sint illae differentiae inter iudices conseruatores, & iudices delegatos colligi potest ex iis, quae adducunt Doctores in dicto cap. ult. & eas enumerant Azori. d. capit. 34. quaestio. quint. Fr. Ludovic. Miranda d. quaest. 47. artic. 3. conclus. vni. Primo, inquit, differunt in hoc, quod iudex delegatus esse potest quilibet Canonicus cuiuslibet Ecclesiae Cathedralis, Conseruator vero non nisi simul sit in aliqua dignitate constitutus. Secundò differunt, quia illius, qui est iudex delegatus alicuius, potest & ille alter esse iudex delegatus in alia causa, saluo iure recusationis, secus vero est in Conseruatore, etiam si huiusmodi non sibi opponatur exceptio. Tertio, quia saluo praedicto iure recusationis sibi subditum bene potest quis impetrare delegatum, non vero Conseruatorem. Quarto, quia delegatus

Flh iij

à Principe poteſt cauſam ſibi commiſſam in totum, vel in parte alteri committere iuxta capit. *paſtoralis*, de officio deleg. at conſervator non. Quinto iudex delegatus etiam ſi ſe ingerat in his, quæ non ſunt iuriſdictionis, non afficitur pœna in præd. cap. conſtituta, quia hoc non inuenitur expreſſum in iure, ſecus eſt de Conſervatore. Præter ſupradictas differentias, quas hoc ordine adducunt Azor. & Ludovic. Miranda diſt. locis, vnam notare oportet, de qua Nauar. vbi ſupra, Concil. Tridentin. ſeſſ. 24. de reformat. cap. 20. in principio, dum præcipit cauſas omnes in prima inſtantia coram Ordinario locorum dumtaxat poſſe agitari, non excludere Conſervatores Religionum, & alios, qui non comprehenduntur reſtrictione eiſdem Concilij facta circa Conſervatores ſeſſ. 14. cap. 5. apud illos enim cauſæ ad ſuam iuriſdictionem, aliàs ſpectantes etiam in prima inſtantia poterunt ventilari, & conſequenter quoad hoc reputandi erunt Ordinarij, quod quidem idem Nauar. vbi ſupra numer. 2. putat ſe audiuiſſe definitum ab Illuſtriſſ. Cardinal. deputatis ad declaranda dubia Concilij Tridentini, & nunc deciſum fuiſſe mihi vere conſtitit.

7 Dixi, à Papa datus, quia huiusmodi Conſervatores à ſolo Romano Pontif. concedi poſſunt, vt probat tex. in d. cap. 1. de officio deleg. lib. 6. ibi, concedimus, & in d. capit. ult. eodem tit. & lib. ibi, à Sede Apoſtolica conceduntur, &c. vbi Ioan. Andr. col. 2. tenet ſilueſt. verbo Conſervator, qu. 1. num. 2. Fr. Emman. d. tom. 1. quaſt. 65. artic. 2. in princip. Azor. d. cap. 24. quaſt. 6. Molina d. diſput. 29. numer. 1. Fr. Ludovic. Miranda d. quaſt. 47. 1. conſuſ. 2. Cochier. d. qu. 39. numer. 2. Sic etiam iure civili inferiores prohibentur loci ſervatores conſtituere authent. vt indices ſine quoquo ſuffragio, §. nulli quoque iudici, & §. interd. cimus, ibi, violentiarum inhiſtores, collat. 2. authent. vt nulli iudicum liceat habere loci ſervatorem, in princip. collat. 9.

8 De iure communi Conſervatores eſſe non poſſunt, niſi Epifcopi, aut eorum Superiores, vel Abbates, ſeu dignitates, vel perſonatus in cathedralibus, vel in Collegiatis Eccleſijs obtinentes, probat tex. in d. cap. ult. de officio deleg. lib. 6. ibi, de cætero deputari non poſſunt niſi Epifcopi, &c. notant omnes ibi, & ſilueſt. verbo Conſervator, numer. 2. Petr. Gregor. ſynagm. iuris, lib. 47. capit. 22. numer. 28. Cochier. d. quaſt. 39. numer. 3. Fr. Emman. d. quaſt. 65. artic. 2. Azor. d. cap. 34. quaſt. 4. Molina d. diſp. 29. numer. 3. Fr. Ludovic. Miranda d. quaſt. 47. artic. 2. conſ. 1. nouiſſime Alexan. Moneta in tract. de Conſervatoribus, cap. 5.

9 Quia tamen in propoſito tex. in d. capit. ult. recellit à deciſ. tex. in cap. ſtatutum, in princip. de reſcript. lib. 6. innouata per Trident. ſeſſ. 25. de reformat. cap. 10. vbi proponitur regula circa eos, qui à Sede Apoſtolica vel eius Legato poſſunt delegati conſtitui, aduertendum eſt, quod licet attenda deciſ. d. cap. ſtatutum, Canonici Eccleſiarum Cathedralium delegati Sedis Apoſt. conſtitui poſſunt, vt patet ibi, Eccleſiarum Cathedralium canonicis, &c. vt ibi tenet Gomez à numer. 24. & plures, de quibus Gonzal. ad regul. 8. Cancell. gloſ. 2. numer. 39. dummodo non ſint monachi, Duenh. regul. 78. Stephan. Gratian. diſcepration. forenſ. cap. 270. numer. 6. cum ſequentibus.

10 Nequaquam tamen attenda diſpoſitione tex. in

d. cap. ult. valent Conſervatores deputari, cum ex propria ſignificatione non dicantur habere dignitatem, vt per Aloyſ. Ricci. in praxi fori eccleſ. deciſ. 105. numer. 1. in prima edit. & reſolut. 90. numer. 1. in 2. edit. quamvis ſecundum latam interpretationem Canonatus Cathedralis poſſit dici dignitas, prout reſolunt Elami. de reſignat. lib. 2. quaſt. 1. numer. 102. Aloyſ. Ricci. d. reſolut. 90. numer. 2. in ſuper loquitur d. cap. ult. per dict. niſi, quæ cæterorum eſt excluſiua, ſecundum Doctores, quos ego ipſe refero in meis Remiſſ. de diſtinctionibus dict. 184. quare ita tenent vltra gloſ. 1. in dicto cap. ult. gloſ. 1. in dicto cap. ult. gloſ. verbo canonicis, verſic. item ſciat, in d. cap. ſtatutum, in princip. quam ſequuntur ibi omnes, vt per Gom. numer. 109. ſicut. in Clem. 2. numer. 34. de reſcript. Petr. Gregor. d. lib. 47. cap. 22. numer. 28. Mandos. de ſignatura gratiæ, tit. conſervatoria, verſ. ſed quoad Canonicos, Fr. Emman. d. artic. 2. Cochier. d. quaſt. 39. numer. 5. Fr. Ludovic. Miranda d. conſuſ. 1. quicquid contrarium dixerit ſpecul. quem reſert idem Fr. Emman. vbi proxime, & conſtanter defendat Gomez, in d. cap. ſtatutum, numer. 110.

11 Quorum opinio licet de iure communi non procedat, ſatis tamen defenditur, attentis ſpecialibus priuilegiis religionum, quibus indultum eſt, vt etiam Canonicos Eccleſiarum Cathedralium in Conſervatores eligere valeant, prout conceſſit Chriſtus IV. Pius V. & Gregor. XIII. vt reſerunt Fr. Emman. d. quaſt. 65. artic. 3. Molina d. diſput. 29. numer. 3. Aloyſ. Ricci. d. reſolut. 90. numer. ult. & in praxi aurea reſolut. 349. quod vero generaliter eſſe poſſint ſatis videtur conſtare ex Conſtitutionibus Clementis VIII. & S. D. N. Gregorij XV. de quibus infra.

12 An Canonici Eccleſiæ Collegiatæ poſſint conſtitui iudices ſynodales, dubia eſt quaſtio, in qua affirmatiuam partem tueretur Aloyſ. Ricci. in praxi fori eccleſiaſt. deciſ. 637. in 1. edit. & reſolut. 575. in 2. edit. quia in Eccleſia Collegiata ſolent ad eſſe Canonici obtinentes dignitatem, & Collegiata dicitur quoque obtinere in ſe dignitatem, ſeraphin. deciſ. 22. par. 1. & in nonnullis æquipollent Canonici Eccleſiæ Cathedralis, idem ſeraphin. deciſ. 1223. par. 2. Verum contrarium melius amplectitur Marc. Anton. Genuenſ. in practica. eccleſ. quaſt. 612. numer. 2. vbi extendit, quamvis ſint petitiſſimi.

13 Vicarij ſeu officiales Epifcoporum Ordinarij, non poſſunt eſſe iudices Conſervatores, licet enim habeant honorem, ſeu officium cum iuriſdictione, nequaquam tamen obtinent dignitatem, ſeu perſonatum in aliqua Eccleſia, Abb. in cap. de multa, numer. 23. de præbendis, ſelu. de benef. par. 1. q. 2. numer. 74. Menoch. conſil. 51. numer. 23. quam tamen dignitatem tex. in d. cap. ult. requirit, & ita ex hoc, & aliis fundamentis in ſpecie defendunt Cardin. in d. Clem. 2. q. 12. & ibi Bonifac. à num. 36. Pauin. de poteſtate Capituli par. 2. qu. 10. num. 16. Fr. Emman. d. q. 65. artic. 13. verſ. ex his, quamvis contrarium teneat gloſ. verbo delegatus, in d. Clem. 2. quam ſequuntur Ancharan. Paul. & Imola ibi, Picard. inter conſilia Menoch. conſil. 52. numer. 33. cum ſequentibus, Aloyſ. in d. praxi aurea reſolut. 349. Sbroz. de Vicario Epifcopi libro ſecundo quaſtion. 27. Cochier. d. quaſtion. 39. numer. 4. quorum ſententia tantum hodie locum habere poterit ſi ſpeciali priuilegio religioni conceſſum fuerit, vt poſſit Vicarios generales in ſuos Conſervatores eligere, vt per Fr. Emman. d. artic. 13.

Fr. Lud. Miranda d. art. 2. concl. 2.

14. Nemo potest esse Conseruator sui Conseruatoris, nec potest quis habere eum Conseruatorem, qui est sub eius iurisdictione, seu dominio, vel districtu ecclesiastico, aut temporalis, exceptis tamen Regibus, aut Reginis, d. cap. ult. Cochier. d. q. 39. numer. 3. Azor. d. c. 34. questione 4. Molina d. d. 29. n. 3. vers. item non possunt, Petr. Gregor. synt. gm. lib. 47. c. 22. n. 8.

15. Vtrum autem Priores, seu Guardiani Mendicantium possint esse Conseruatores, prout delegati dari valent in terminis d. Clem. 2. de rescript. vide Fr. Emman. d. q. 65. artic. 2. vers. secundo, est notandum, Fr. Ludovic. Miranda d. art. 2. conclus. 3. & 4. nouissime sanc. in precepta Decalogi tom. 2. lib. 6. capite 13. numer. 79. quicquid tamen sit de iure communi, habemus nouissimam Illustriss. Cardin. de cisionem in hac verba. Quarente Archiepiscopo Turritano an Regulares vnius Conuentus, Monasterij, vel domus, aliquem Priorem, seu Guardianum, vel quemuis alium quauis dignitate regulari fulgentem, in suum Conseruatorem eligere, vel deputare possint? sacra Congregatio Cardin. negotijs Regularium propositum non posse respondit Romæ 6. Octob. 1617. Anton. Maria Cardin. G. Theat. Secret.

16. Conseruatores attento iure, semotis specialibus concessionibus, solummodo possunt procedere contra manifestas iniurias, seu violentias, idest illas, quæ iudicalem examinationem non requirunt, nec ad eos, qui talem examinationem exigunt, seu causas alias, suam possunt extendere potestatem, probant tex. in cap. 1. & ultim. de offic. deleg. lib. 6. & disponit apud Hispanos l. 1. tit. 8. libro 1. non a recipit. & solunt glof. verbo Conseruatores, in d. cap. 1. vbi Ioan. Andr. col. 2. Monach. numero 1. Anchar. numero 5. Franch. num. 7. specul. tit. de iudicis deleg. 9. excepti p. p. si. num. 24. Anton. de Butr. in tract. de notorio artic. 4. numero 4. Petr. Gregor. synt. gm. de iur. libro 47. capite 22. numero 26. Perez. l. 1. tit. 7. lib. 1. Ordin. Gutier. practice. libro 3. questione 9. numero 9. & 11. Salgado ad Bernard. in practice. cap. 3. §. sed dubium, Valasc. consule. 152. numero 1. & 2. Fr. Emman. d. tom. 1. q. 65. artic. 11. Azori. d. capite 34. questione 7. Fr. Ludovic. Miranda d. q. 47. artic. 7. conclus. 1. cum sequentibus, Molina d. d. disputat. vigesim. numero secundo. Ceuall. communium contra commun. tom. quart. questione 897. a numero 696. Cardinal. Tusch. d. conclus. 760. numero 3. Cochier. d. q. 39. a numero 6. Campanil. in diuersi. iuris Canonice. rubr. 12. capite 13. numero 26.

17. Hodie per Concil. Tridentin. sess. 14. de reformat. capite 5. supradicta sunt restricta, dispositumque conseruatorias litteras concessas singularibus personis, cuiuscunque dignitatis, vel conditionis, etiam si Capiculum sit, & cum quibuscunque clausulis, aut decretis, non habere locum in causis criminalibus, seu mixtis, ex criminalibus scilicet, & civilibus, sed tantum in civilibus, & in istis, vbi personæ quibus concessæ sunt Rei fuerint non Actores, & cum aliis limitationibus, ibidem adiectis, sub qua tamen restrictione idem Concil. declarat non comprehendere Conseruatores datos Vniuersitatibus generalibus Collegiis Doctorum, seu scholarum, Regularibus, locis, necnon hospitalibus actu hospitalitatem seruantibus, hi enim manent in dispositione iuris in d. cap. 1. & tenore litterarum sub quibus fuerint dati, vt in specie

notant Gutier. d. q. 9. numero 15. Molina d. d. disputat. 29. numero 2. in fine, Frat. Emman. d. questione 65. artic. 12. in princip. Circa quod tamen aduertens, quod licet hodie in casibus à Concilio exceptis plerumque concedi soleant litteræ conseruatoriæ sub ampliori forma, quam sit ea, quæ traditur in d. cap. 1. & ult. vt per Nanan. in capite 27. numero 125. traditque late Fr. Emman. d. artic. 12. fatetur Gutier. practice. libro 4. questione 63. a numero 3. quia tamen semper clausula illarum litterarum ad ius commune, de quo in d. cap. 1. sunt reducendæ, & secundum illud, quoad fieri poterit interpretandæ, nisi vbi in eis contrarium expresse fuerit dispositum, vt bene aduertit Valasc. d. d. consul. 152. numero 8. & 9. dicens se ita vidisse praticari in Bulla conseruatoria concessa Fratribus Prædicatoribus, quæ habebat amplissima verba, iam appareret, quam necessarium erit declarationes, & questiones necessarias in proposito eodem iure attento adijcere, licet aliquatenus extra materiam digressum facere videat.

18. Necessarium igitur est ad effectum vt procedere valeat Conseruator datus sub forma d. cap. 1. quod ante omnia appareat iniuriam, seu violentiam fuisse manifestam, & notoriam, item quod eidem constet de qualitate notorij, ita glof. verbo Conseruatores in d. cap. 1. vbi Ioan. Andr. col. 3. & 4. Monach. numero 4. & 5. Anchar. num. 5. Franch. numero 4. Siluest. verbo Conseruator numero 3. Fr. Emman. d. questione 65. artic. 11. vers. scilicet. aduertendum insuper. Azori. d. cap. 34. q. 7. Molina d. d. disputat. 29. numero 2. Fr. Ludovic. Miranda d. q. 47. art. 8. conclus. 2. Cochier. d. q. 39. n. 6.

19. Vbiunque enim iurisdictioni competit alicui respectu certæ qualitatæ, debet ante omnia eadem de illa qualitate constare, vt per Bart. in leg. multum interest. n. 2. & 5. ff. de condit. & demonstr. siul. nu. 50. cum seq. in c. 1. de offic. deleg. v. n. de nullit. tit. ex defectu iurisd. Ordin. n. 167. D. Barbosa in si quis ex aliena. n. 148. ff. de iudic.

20. Si autem Conseruator dubitet de illa notorij qualitate, vel clare de ea non appareat, poterit ante omnia summarie examinare an violentia, seu iniuria, de qua agitur notoria fuerit, & super eum probationes recipere ad fundandam suam iurisdictionem, ita ut si inueniat illam notoriam, procedat, alias se incompetentem pronuntiet ita constitunt glof. & doctores fere omnes de quibus supra. Nec huiusmodi iudicialis indagatio illi prohibita est in violentiis, seu iniuriis notoriis, in quibus aliâ iurisdictionem habent si tales inueniantur, nam ad hunc effectum, & ita ad videndum an sua sit iurisdictione, poterit indagare, & inquirere, etiam in forma iudicij iuxta reg. tex. in l. 2. ff. de iurisd. omni. iud. & cap. praterea de officio iud. deleg. vt in terminis resoluunt Ioan. Andr. col. 3. Domin. numero 6. & 7. Anchar. numero 5. in die capite 1. Fr. Emman. d. questione 65. art. 12. vers. sed contraria, Azori. d. cap. 34. questione 7. Molina d. d. disputat. 29. numero 2. vers. potest tamen. Sic etiam quanuis in terminis, cap. si clericus laicum de foro comp. iudici ecclesiastico competat iurisdictione aduersus laicos si ipsi fateantur, vel non negauerint res, de quibus agitur, esse Ecclesiæ, poterit iudex ecclesiasticus in euentu, quo Reus ad suum iudicium vocatus negauerit rem esse Ecclesiæ ad instantiam Actoris summariam de hoc ante omnia cognitionem adhibere, & ea tali comperta non obstante negatione

Et h. iiii

Laici in cauſa procedere, vt bene aduertunt *Abb. col. pen. Felin numero 3. socin. numero 13. & 15. Colleſtar. numer. 1. in d. capite ſi clericus laicum*, ſic illum intel- ligentes, *Curt. iun. in l. 2. numero 34. ff. ſi quis ex aliena ff. de iudijs*, cum ſimilibus, quia aliàs eſſet in po- teſtate laici conuerti per ſimplicem negationem euertere priuilegium d. c. ſi clericus laicum, quod vi- detur abſurdum.

21 Hanc notorij examinationem non tenetur Conſeruator præmittere, cum Reus fatetur fa- ctum, & qualitatem ipſius notoriam fuiſſe, tunc enim ſiue in rei veritate tale ſit, ſiue non, ſemper proceſſus validus erit, nam ſufficit partis confeſ- ſio, vt per illam notorium dicatur, & de noto- rietate appareat, licet aliter illa non probetur, iuxta reg. tex. in cap. veſtra, vbi gloſ. verbo non diſſi- teretur, & capit. ult. ibi, ſeu confeſſionem, de cohabit. cleric. & cap. cum ſolim, de verbor. ſignif. cum multis, de quibus Maſcard. de probat. conſuſ. 1107. numer. 1. Fa- rinac. in praxi crimin. tom. 1. quaſtione 21. numero 31. Quæ quidem reſolutio procedit licet Reus, qui factum notorium fatetur excuſationem alleget, dicens ſe iure ſuo feciſſe, adhuc enim Conſerua- tor procedere poterit, ſolumque tenebitur Reum admittere ad excuſationes ſuas probandas, vt con- tra alios magis videtur ſequi gloſ. verbo Conſerua- tores, verſicul. Si autem conſiteatur, in diſt. capit. prim. ex ratione, quam præſtat in verſ. Aliàs facile eſſet.

22 Nam cum vix poſſet reperiri aliquod deli- ctum tam notorium, quod non poſſit habere ali- quas excuſationes, ſeu dubitationes, iuxta doctri- nam, gloſ. verbo recepit. in cap. bone, li. de elect. iuncta reg. tex. in auth. de tabellionibus, §. nos autem verſicul. proinde collat. 4. Aretin. conſ. 165. col. 2. verſic. 2. prin- cipaliter, Maſc. conſ. 1106. numer. 9. & conſuſ. 1108. numero 8. Farin. quaſtione 21. numero 50. de nihilo eſ- ſet Conſeruatoris officium, ſi quando factum in ſe notorium eſt, procedere non poteſt propter excuſationes à Reo allegatas, quæ notoriæ non ſunt, & probationes requirunt, tradunt optime Anchar. diſt. capite 1. numero 5. verſic. ad aliud contra- rium, Franch. numer. etiam 5. ſilueſt. verbo Conſeruator numero 3. verſicul. dico 3. Azor. diſt. capite 34. quaſtione ſeptim. verſicul. quærit, Cochier. diſt. quaſtione 39. nume- ro 11.

23 Licet enim allegentur circumſtantiæ notorium delictum excuſantes, non per hoc notorium of- fuſcatur, quominus ſuper eo probari debeat, quamvis illas allegans ad probandum debeat ad- mitti, vt tenent Anton. in ca. veſtra, de cohabit. cleric. Mil. in repet. verbo notorium contra quod, Capra in tract. de notorio memb. 4. numero 59. & 69. Farin. d. q. 21. n. 5. quicquid diſtinguat Maſcard. conſ. 1106. numer. 11. & 12.

24 Quando vero Reus neque fatetur, neque e- tiam negat, ſed tacet nihil opponendo de defectu notorietatis, & incompetentiæ iuriſdictionis, & Conſeruator dubitet, & factum in ſe notorium non appareat, tenetur ad ſuam iuriſdictionem fundandam, & vt certus de illa exiſtat, ante om- nia probationes facere, an illud notorium ſit, nam vbi qualitas notorij exigitur ad fundandam iudicis iuriſdictionem, tunc etiam ſi non negetur, debet ante omnia ſuper ea proceſſus fieri, tradunt Capra de memb. 4. numero 56. cum ſequentibus Mil. verbo notorium facti geſti, Maſcard. conſ. 1108. num. ult. Farin. d. q. 21. nu. 86. & 87. Sin autem Reus

neget, diſtinguendum eſt, quod ſi iniuria, ſeu vio- lentia notoria fuerunt notorietate facti continui ſeu permanentis, ita quod nulla excuſatione, ſeu tergiverſatione celari valeat, non tenebitur Con- ſeruator probationes ante omnia ſuper notorio recipere: ſi vero iniuria manifeſta tantum fuerit notorietate facti tranſeuntis, ſeu momentanei, vel ſola notorietate iuris, tunc debeat prius Conſerua- tor, ſi pars negauerit, notorij examinationem præmittere, iuxta doctrinam gloſ. verbo Conſeruatores, verſ. ſed quid ſi negetur, in d. c. 3.

25 Ratio vtriuſque membri ea eſt, quia in priori notorium per ſe tale eſt, quod nulla probatione indiget, iuxta tex. in cap. tuam, ibi, nec teſtis, de cohabit. cleric. & capit. 3. de teſtib. cog. in principio, vbi gloſ. 2. ac ſubinde in eo negatio partis rem dubiam non facit, vt videtur probare text. in diſt. cap. 3. ſi bene expendatur ibi, factum negauerit, &c. per quem notant Felin. ibi numero 7. Abb. in d. c. tua ne, numero 4. Maſcard. d. conſuſ. 1106. numero 8. Farin. d. q. 21. num. 18. tale notorium per negationem du- bium non effici. Poſteriori vero cum tale non ſit, vtique per negationem dubium redditur, iuxta reg. l. c. quibus ad libert. Vnde in eo ante omnia ne- ceſſaria probatio erit, per quam non probatur quidem iniuria, ſeu violentia in ſe, quæ notoria eſt, ſed magis probatur illam notoriam eſſe, cum non conſtat eſſe notoriam, facit tex. in capit. bene, il. 1. verſ. licet autem, iuncta gloſ. verbo recepit, in fine, de elect. gloſ. 2. in cap. ad noſtram, 21. il. 3. de iureiuran. Si denique Conſeruatori notorie conſtat de ipſa ini- iuria, & qualitate illius, nempe quod notorici- lata fuiſſet, non tamen æque notorie appareat de cuiusdem auctore, hoc caſu bene poterit procedere, nam tex. in d. cap. 1. & ult. de officio deleg. libro 6. dum iuriſdictionem tribuunt Conſeruatoribus, non ſe referunt ad perſonas iniurias, ſeu violentias notorie intereſcentes, ſed magis ad ipſas iniurias, ſeu violentias manifeſtas, ergo vbi illæ tales fue- rint iuriſdictioni locus erit: nec reſert quod per- ſonæ intereſcentes, & ita auctores notorij non ſint, quamvis contrarium teneant poſt Ioann. Andr. & Innocent. Anchar. diſt. cap. 1. n. 6. ad finem, & Domin. n. 9.

26 Interim vero dum non coſtiterit iniurias, ſeu violentias eſſe manifeſtas, nec per conſequens de Conſeruatorum iuriſdictione non poterunt ipſi (licet delegati ſint, & quoad has cauſas maiores Ordinariis, cap. ſane, il. 1. de officio deleg.) inhibere iudicibus Ordinariis, ne in illis procedant, & ſi de facto inhibitiſſe fuerit, ei parendum non e- rit, vt in terminis tradit Cenall diſt. tom. 4. quaſtione 897. numer. 755. cum ſequentibus, intendit Conſil. Tridentin. ſeſſ. 7. de reſcriptis, cap. 14. in fine, ibi, & eorum inhibitionibus aduerſus præmiſſa nequa- quam valituris, & ex eo comprobatur, quia iu- dex, de cuius iuriſdictione, & ſuperiore non con- ſtat, non poteſt inhibere iudici, qui ab eo iuriſdi- ctionem non habet, aliterque facta inhibitiſſio non tenet, & ſperni poteſt ex reg. tex. in cap. non ſolum, in fine, ibi, inhibeat canonice &c. per argumētum à contrario, de appellat. lib. 6. cum ſimilibus, ex qui- bus ita tradunt omnes communiter Berol. conſil. 117. numer. ſecundo, cum ſequentibus, volum. 3. Mandos. de in- hibiti. quaſtione 28. numer. ſecundo. Sord. conſ. 424. nu- mero 27. cum ſequentibus, & à numero 32. libro tertio. Cenall. d. quaſtione 897. à numero 756. Modern. de iuriſdict. par. 2. capite 42. à numero 8. plane dum non

apparet iniurias, seu violentias esse manifestas, nec constet de iurisdictione, & superioritate Conservatorum (quæ in hac qualitate solum fundatur) nec item Ordinarius ab eis iurisdictionem suam habet, ut patet, ergo nequaquam ab eis poterit inhiberi, aut ipse tenebitur inhibitioni parere: quod adeo verum est, ut in terminis iuris communis liceat per contrarium ipsi Ordinario in Conservatorem animadvertere, si forte ultra causas sibi permissas cognoscat illumque prohibere ne limites suæ potestatis excedat, ut advertit Cenall. dict. questione 897. à numero 762. comprobans ex decr. tex. in auth. ut iudices sine quoquo susfragio §. volumus, vers. sed etiam eos collat. 2. iuncta reg. l. prohibitum, vbi glos. verbo resistibimus, & l. defensionis facultas, C. de iur. fisci, libro 10. ex quibus Doctores communiter notant posse, imo teneri, Ordinarium precipere delegato, etiam Principis, ne aliter sua potestate utatur, quam in suis litteris continetur, & si excellerit in eum animadvertere, ut per Cardin. in Clem. 1. numer. 16. de offic. Ordin. Abb. in cap. significavit, numero 3. eodem tit. Aules ad caput 1. Prætorum, verbo mandata, numer. 33. Navarr. in cap. cum contingat, remedi. 4. de rescri. Cenall. d. q. 897. à numero 769.

27 Hodie vero ad tollendas huiusmodi controverfias, & difficultates, quæ inter Conservatores, & Ordinarios poterant oriri, statuit Concil. Tridentin. sess. 14. de reformat. capite 5. vers. quod si in ijs, data tali competenti iurisdictionis nominandos esse arbitros in forma iuris, qui de illa cognoscant, interimque in causa ab utroque superlegendum fit, meminit Cenall. dict. questione 897. à numero 741. & 775. ponens ibi numer. sequentibus practicam procedendi ad eligendos huiusmodi arbitros inter Conservatorem, & Ordinarium deductam ex reg. tex. cum ibi notatis in cap. suspensionis de offic. deleg. libro sexto, & in capite secund. de appellat. eod. lib.

28 Notorium evidens, seu manifestum, ut aliquid dicatur, oportet quod omnibus, vel pluribus civitatis populis, seu vicinæ manifestum sit, iuxta tex. in cap. cum dilectus, 15. vers. dicitur, de purgat. canon. cap. qua Lotharius ibi, oculis omnium cap. de manifestis, ibi, nota plurimis causa, & ibi, omnes enim, & c. cap. ult. ibi, omnibus 2. questione 1. & est doctrina Archid. in dict. capit. 1. Anton. de Butrio tractat. de notorio art. 1. numero 3. post alios Menoch. de arbit. casu 195. numero 8. Moschard. conclus. 2106. num. 4. & 16. Farinac. dict. questione 21. numero 41. cum sequentibus controuertentes qui nam personarum numerus ad hoc exigatur, ut per Mascard. numero 17. Farin. numero 47. & 48. dictis locis. Nihilominus tamen quia ad probandum factum aliquod fuisse notorium, seu manifestum (vbi probatio hæc desideratur) sufficit duorum testimonium legitime deponentium, & rationem reddentium, nec requiritur, quod omnes testificentur, qui alias requiruntur ad notorium efficiendum, ut argum. text. in cap. tam litteris 33. in princip. de testibus, & in l. iuncta glos. verbo doceri, C. de bonor. posses. contra Rab. Dominus omnipotens 2. questione 1. vbi Doctores, sicut in l. ea quidem, numero 88. C. de accusat. Butri. dict. artic. 4. numero 63. Capra in tract. de notorio memb. sext. numero 7. cum sequentibus, Gom. tom. 3. var. caput. 1. numero 44. in princip. cum multis alijs, de quibus Farin. dict. questione 21. nu-

mero 109. Ideo in proposito in casibus, in quibus probatio notorii necessaria ante omnia fuerit, sufficit Conservatori per duos legitimos testes constare de illa notorietate, ut in specie tradit Domin. dict. capit. 1. numero 9. ad quem se remittit Franch. ibi numero 5. satisque etiam erit talem probationem de plano, & absque solemnitate iudiciorum assumere, cum solum pertineat ad fundandam iurisdictionem, ut per Domin. d. c. 1. n. 7. & ibi Franch. n. 4.

30 Conservatorum potestas in terminis iuris communis adeo restricta est ad iniurias, seu violentias manifestas, ut si de alijs, quam de illis cognoscant, processus, & sententia ipso iure in totum corruant, & Conservatores penam incurrant suspensionis ab officio per annum, ut probat text. in cap. ult. vers. ult. iuncto vers. ut autem, de offic. deleg. libro 6. & ibi glos. fin. notant siluest. verbo Conservator, numero 5. Fr. Emman. dict. questione 65. artic. 19. Azor. dict. capite 34. questione 13. Soar. tom. 5. de censur. disput. 31. sect. 3. numero 17. Molina dict. 29. numero 2. & sext. in fine. Quæ quidem potestas illis concessa ad eos defendendos de illis solum iniurijs, seu violentiis, quæ notoriæ fuerint, id est, quæ non requirunt iuris indaginem, & examinationem iudicalem, debet esse servato iuris ordine, qui alias secundum eiusdem iuris regulas in notorijs exigitur, ut argum. text. in cap. ad nostram il. 3. iuncta glos. verbo observandus, de iur. iur. post Imol. & Domin. concludit Franch. d. capite 1. numero 3. & sentit ibi Anchar. numero 6. declarat Fr. Emman. d. questione 65. artic. 18. vbi secundum decisionem text. in clem. sepe, de verbor. signific. exponit qualiter intelligenda sit, & practicanda clausula illa, quæ in litteris conservatorijs apponitur, ut Conservatores procedant simpliciter, & de plano, sola facti veritate inspecta, sine strepitu, & figura iudicij.

31 Ad illum iuris ordinem, qui in notorijs à iure requiritur, & quem Conservatores observare debent, pertinet citatio ex tex. expresse in d. cap. ult. vers. vices, de offic. deleg. libro 6. vbi manifeste supponitur illam in processu Conservatorem intervenire debere. Requiritur etiam sententia, prout habetur in d. cap. ult. vers. vices, consonatque text. agens similiter de notorio in d. cap. cum dilectus 15. vers. cum mirum ibi, sed in eum condemnationis sententia, & c. iuncta doctrina glos. 2. in d. cap. ad nostram il. 3. & in d. c. qua Lotharius afferentis etiam in notorijs sententiam esse necessariam, quam sequuntur & communem dicunt Gomez. numer. 44. Clar. numero 8. dictis locis, Farin. d. questione 21. n. 114. declarando etiam non exigi in proposito sententiam cum solemnitatibus illis à iure præscriptis, de quibus tex. in cap. ult. vbi glos. & Doctores de re iudic. l. 6. & in tit. C. de sentent. ex brevil. recitand. sed qualem qualè sufficere, ut docent sic distinguentes in eadem materia notorii Doctores de quibus proxime, cum alijs citatis à Farin. d. questione 21. numero 115. Navar. cons. 12. num. 3. sub tit. de heret.

32 Quamvis glos. verbo conservatores, ad finem, in dict. caput. 1. referat Bernard. existimantem appellationem, & reculationem in Conservatoribus non admitti, ut potè quia solum de notorijs cognoscere valent, in quibus utraque tam appellatio quam recusatio à iure prohibentur, ut de appellatione sunt tex. in c. cum si Romana §. ult. & in cap. pervenit, 13. & in c. consultus, 14. & in c. cum speciali

61. §. porro, de appell. In recuſatione cap. propoſuit, 24. eod. tituſ. quam gloſſam ſequuntur Innoc. Hoſt. & Anchar. ut per Franch. ibi numero 5. & Azor. d. cap. 34. quaſtione 11. Nihilominus tamen reſoluendum eſt non ſolum recuſationis locum eſſe, Conſeruato- remque ut ſuſpectum recuſari poſſe, ſi cauſa de qua agitur talis ſit, in qua ipſe valeat reū grauare, ut bene agnoſcunt Franch. in d. capite 1. numero 5. & ibi Domin. numero 13. nam in his terminis & ſimilibus etiam in notoriis recuſatio admittitur, iuxta doctrinam gloſ. verbo & ſi manifeſta, vbi communis in cap. quia ſuſpecti 3. quaſtione 5. Buſſat. conſul. 21. numero 2. §. libro 1. Gomez. d. capite 1. numero 46. Farin. d. quaſtione 21. numero 130. ſic limitata regula tex. in d. cap. propoſuit, in fine, & probat expreſſe Concil. Tridentin. ſeſſ. 14. de reformatione. capite 5. verſic. quod ſi, vbi præſcribit formam, ſecundum quam procedi debeat ſi Conſeruator ſuſpectus eſſe dicatur, & per illud ita tenet in terminis Cenall. commun. cont. comm. to. quart. quaſtione 897. numero 779. cum ſequen- tibus.

33 Sed etiam à ſententia eiſdem Conſeruatoris appellatio erit admittenda, ut quotidie praxi obſeruatum videmus, quod imprimis vbi ille procedit ſuper notorio iuriſtantū, veluti ex confeſ- ſione, & appellans exprimit iuſtam cauſam con- forme eſt doctrinæ gloſ. verbo mandetur, in cap. Roma- na. §. ſi autem, de appellat. libro 6. quæ in his terminis etiam in notoriis appellationem admittit, eamq; ſequuntur magis communiter Doctores, ut per plures de quibus Cou. præſt. capite 23. numero 5. verſic. ſecunda conſulſ. Farin. dict. quaſtione 21. numero 118. cum ſeq. & p. 3. quaſt. 101. num. 64. facit deciſio tex. in l. 2. C. quorum appellat. non recip. & cap. ei, qui verſicul. nullus 2. quaſtione ſext. vbi probatur non ſufficere Confeſſionem ad denegandam appellationem, ſed requiri, quod reus inſuper teſtibus conuictus ſit, tradunt late citati à Clar. §. ſi. q. 94. numero 1. Farin. d. q. 101. à numero 114. Vbi vero ijdem Conſeruato- res procedunt ſuper notorio facti, licet magis dubium ſit propter communem Doctorem ſententiam, quæ habet à ſententia ſuper huiusmodi notorio appellationem non dari, ut per Gom. d. capite 1. numero 47. Farin. d. quaſtione 21. numero 117. Nihilominus tamen dici poteſt, etiam tunc appella- tionem admittendam in caſibus limitationum, quos ad eam regulam tradunt ijdem Doctores, & proſequitur Farin. d. quaſtione 21. à numero 118. uſq; ad 128.

34 Non ſolum aduerſus illatas iniurias, ſeu vio- lentias manifeſtas, ſed etiam inferendas Conſeruatoribus poteſtas eſt conceſſa, quia proprie in v- triſque (licet magis proprie in inferendis) conſi- ſtit deſenſio, tradunt gloſ. verbo defendere in d. capite 1. vbi Monach. numero 5. Franch. numero 7. Domin. num. 13. Azor. d. capite 34. quaſtione 7. verſ. ſi iterum que- ras, Molina d. diſputat. 29. numero 2. verſ. poteſt tamen, in fine, Fr. Ludovic. Miranda d. quaſt. 47. articuſ. 7. conſul. 4. Cochier. dict. quaſtione 39. numero 13. Amplia poſſe Conſeruatores violentiis, ſeu iniuriis probabili- ter inferendis non ſolum aliis modis occurrere, ſed etiam proferendo generalem excommunicationis ſententiam, in eos, qui illas fecerint, vel commiſerint, ut notat dict. gloſ. verbo defendere, & Franch. numero 6. ac omnes ſupra citati, probatur- que ex reg. rex. in cap. dilecto, in princip. verſ. & quo- niam, de ſentent. excommuni. lib. 6. iuncto tex. in cap. à nobis, il 1. ibi, quiſquifque furtum fecerit, & c. eod.

titul. in antiq. cum traditis per Conar. in cap. alma. p. 1. §. 10. numero 1. Gutier. libro 1. cap. 4. numero 10. Soar. tom. 5. de cenſuris diſputat. 3. ſect. 4. à num. 4. Vbi late comprobant, & defendunt generalem praxim iu- dicum eccleſiaſticorum ſecundum quam vbi cri- men aliquod verſimilibus coniecturis committi timetur, ad illud obuiandum caute ſolent hanc generalem ferre excommunicationem in eoſque illud commiſerint.

35 Nec obſtat prohibitio tex. in cap. Romana, §. caueant. de ſentent. excomm. lib. 6. per quam dicebat Hoſt. talem generalem excommunicationem ho- die fieri non poſſe, ut referunt Ioan. Andr. Franch. & Domin. d. ca. 1. Reſpondetur enim prohibitio- nem, ſeu potius admonitionem illius tex. locum non habere, vbi iuſta ſubeſt cauſa, ſicut idem tex. declarat in verſ. niſi ibi, aut alia rationabilis, & c. quæ ſane iuſta cauſa manifeſte datur, vbi vio- lentia inferenda timetur, cui Conſeruator intendit obuiare, ut bene agnoſcunt Monach. in d. c. 1. num. 5. Gutier. dict. 4. numero 10. Sayr de cenſuris libro 1. c. 9. à nu. 24. Soar. dict. ſect. à n. 4. & diſputat. 20. ſect. 1. n. 3. cum ſequenſibus.

36 Conſeruatores enim ad munus, & officium ſuum exequendum per cenſuras, alique iuris te- media contra inobedientes, & contumaces poſ- ſunt procedere, prout illis conceditur in omnibus litteris conſeruatoriis, Fr. Lud. Miranda d. q. 47. art. 8. conſul. 5.

37 Contra Episcopos tamen procedendum iux- ta formam traditam in cap. quia Pontificali, de offi- cio, deleg. lib. 6. vbi ſtatutum eſt, ut Conſeruator, vel iudex delegatus contra Episcopos procedens modeſtia utatur, ut ſcilicet primo Episcopo inter- dicatur ingreſſus in Eccleſiam, vel Sacerdotale officium. Secundo, ut ſuſpendatur ab officio. Tertio contra eum eccleſiaſtica cenſura aggrauetur, niſi forte aliud fieri ſuaſerit nimia contuma- cia proteruitas, quia ſcilicet, ut dicit gloſ. ini-urias, & contumelioſa verba proferat in iudicem E- piscopus, ita ſilueſt. verbo Conſeruator, numero 4. verſ. dico. Azor. dict. cap. 34. quaſtione 12. Fr. Ludovic. Mi- randa d. conſulſ. 5. vbi in verſic. aduerto, tenet Epi- scopos non irrogare iniuriam prædictis Conſeruato- ribus Iudicibus pro eo, quod ab eiſdem poſtu- lent, ut oſtendant ſibi ſuas litteras, quin vero nec ſecundum ius eiſdem tenentur obedire, niſi dum ab eis expoſtuletur ſuarum litterarum oſtenſio- nem faciant. Vnde iudex Conſeruator, ſiue dele- gans ſi de ſuo mandato Apoſtolico, litteris ſue Conſeruatoriis, non vult Ordinario fidem facere, non poteſt ipſum excommunicare, eo quod nolit ſuam ſententiam exequi, nam delegatus ſuper Or- dinarium iuriſdictionem non habet, niſi eidem rebellis extiterit, nec rebellis recte dici poteſt, qui fidem fieri ſibi petit de commiſſione eiſmo- di, non enim aliud facit, quàm quod iure ſibi con- ceditur, niſi malitioſe hoc faciat.

38 Deinde Conſeruatores prædicti poſſunt per excommunicationem cogere brachium ſeculare, ſiue ſecularem poteſtatem ad ſuffragandum ſibi contra prædictas iniurias, ac inferentes ipſas Azor. d. c. 34. q. 10. Fr. Lud. Miranda d. q. 47. articuſ. 8. conſul. 7. Cenall. d. q. 897. n. 718.

27 Delegatus enim iudicis eccleſiaſtici brachium ſeculare ad executionem demandati ſibi nego- tij implorare poteſt, Auiles ad cap. 20. Prætor. gloſ. uſurpan. numer. 27. Pen. in direct. Inquiſitorum libro 3.

commento 115. *Azued. l. 15. num. 3. tit. 1. libro 4. noua recopil. Bernard. Greuz. ad practic. Camera Imper. libro 1. conclus. 125. confid. 1. Ruyget. Ryland. de commiss. p. 1. libro 6. capit. 4. numero 21. Bobadil. in sua politica libro 2. capit. 17. num. 179. Farin. in praxi crimin. questione 97. numero 86. Modern. de iurisdic. p. 1. capite 50. à numer. 25. Fr. Ludovic. Rodolphin. in tract. de brachio seculari, n. 30. Brunor. à sole in locis communibus, verbo brachium seculari. Baptis. Costa de remed. subsid. capite 21. *Alors. Ricci. in praxi fori eccl. decis. 320. numero 1. & resol. 278. n. 2. in 2. editione, plures per Cened. ad sextum collect. 13.**

40 Cum debitum non soluere nequaquam violentiam, seu manifestam iniuriam importet in eo sensu, in quo loquitur d. capit. 1. de offic. deleg. recte huiusmodi Conseruatores aduersus debitores ex causa civili procedere non possunt, cum talis processus iudiciali exigit indaginem, & ita expresse tenent *Alciat. de praesumption. regul. 1. praesumpt. 23. Fusc. de visitat. lib. 2. capit. 23. num. 5. Franc. Leo in thesaur. fori eccl. capit. 18. sub numer. 101. Gutier. practic. lib. 3. questione 9. à numer. 8. Cabedo divers. iuris argum. libro 3. capite 18. numero 4. Ceuall. commun. contra commu. tom. 4. question. 897. à numer. 711. Campanil. in divers. iuris Canonici vult. 12. capit. 13. numero 20. Fr. Lud. Miranda dict. questione 47. artic. 7. conclus. 5. Verum contra illam ante omnes scriptis Guid. Papa decis. 18. num. ult. quem sequutus fuit Perez J. i. versicul. Conseruatores autem tit. 7. l. 1. Ordin. & denique multis adductis rationibus insurgit Fr. Emman. d. questione 65. artic. 12. ubi non solum affirmat posse Conseruatores procedere aduersus debitores ex causa civili in terminis de quibus proxime, sed etiam in multis, quæ in proposito dixerat Gutier. dict. q. 9. adeo illum carpi, & reprehendi, vt coegerit ab illius impugnationibus postea se liberare in lib. 4. qu. 63. quam totam in prædicta defensione consumpsit. Quibus non obstantibus à priori sententia ne recedas, & eam amplius procedere etiam casu, quo religiosi Conseruatores habentes Rei proponantur, adhuc enim non poterunt coram illo pro debito civili conueniri, vt comprobatur Fr. Emman. d. y. 63. artic. 13. Amplia etiam si Conseruatores Religionum sint, & ex forma litterarum suarum potestatem habeant ad cognoscendum de quibuscunque causis, vel aliis, tam civilibus, quam criminalibus, vel mixtis; nam huiusmodi concessio ad iniurias, & violentias manifestas referenda est, ita ut sit sensus, quod de omnibus causis tam civilibus, quam criminalibus, vel mixtis, dummodo tamen sint iniuriæ, seu violentiæ manifestæ, valeant cognoscere, sentit *glos. in dict. c. 1. in casus positione, ibi, videlicet vt possent cognoscere de iniuriis, & aliis causis, & c. intendit Gutier. d. libro 3. questio 9. nume. 17. & in terminis aduertit Valase. consulti. 152. num. 8. & 9. testatus se ita vidisse practici in Conseruatoria Fratrum Prædicatorum, quæ habet amplissima verba, quamuis cōtrarium fateantur idem Gutier. d. q. 63. n. 34. & 6. & ult. Cabedo. d. c. 18. n. 5.**

41 Non obstant fundamenta, quæ pro sua parte in medium adducunt, nam ad præcipuum nempe quod debitor non soluens dicitur iniuriam facere ex doctrina *specul. tit. de instrum. edit. §. nunc vero aliquis, versicul. de hoc autem quæritur, vel saltem creditori damnum culpa irrogare: nam omnia solutione Gutier. d. questio 9. numero 10. & dicta questione 63. à numero 5. responderetur retentionem, seu nega-*

tionem debiti solum importare iniuriam in generali illa significatione sumptam, prout significat quamcunque iniustitiam aut iniquitatem, seu omne id quod non iure fit, iuxta l. in principio, & vers. inter alios, ff. de iur. v. princip. eodem tit. & in his terminis procedit doctrina *specul. dicto loco, in præfenti vero materia, de qua agitur iniuria accipitur pro damno culpa dato, quod in negatione, seu retentione debiti proprie non consistit, accedit quod etiam si talis debiti retentio damnum culpa impetraret, quod negamus, nusquam tamen, licet de illo per scripturam, vel sententiam constaret, supposita partis negatione, posset ita notorium effici, prout in præfenti materia requiritur, iuxta ea, quæ de notorio resultante ex instrumento, vel sententia tradunt communiter Doctores, cum quibus Mascard. concl. 1107. n. 19. Farin. d. q. 21. à numero 23.*

42 Nec etiam obstat *Concil. Trid. sess. 14. de reformatione cap. 5. dum prohibet Conseruatores cognoscere de causis civilibus, excipit Conseruatores Religionum, & similes, vt in versiculo, vniuersitates autem, easdemque Conseruatorias religionum, & similibus nulla ex parte diminutas esse declararunt Illustrissimi Cardinales super d. cap. 5. Vnde videbatur succedere regul. l. cum prator, ff. de iudic. & l. nam quod liquide, ff. de pen. leg. Responderetur enim exceptionem *Concilij* sicut & declarat Cardinal. solum concludere tales Conseruatores non comprehendi sub prohibitione, & restrictione illius decreti, non tamen per hoc *Concil.* disponere sub qua forma, & in quibus causis debeant procedere, id enim relinquit dispositioni iuris communis, & tenori privilegiorum, sub quibus fuerint concessi, argum. l. commodissime, ff. de liber. & posthum. vt agnoscunt Gutier. d. q. 9. numero 14. & d. questio 63. numero 3. Fr. Emman. dict. q. 65. artic. 12. in principio.*

43 Nec denique obstat *Conc. Trid. sess. 7. de reformatione cap. 14. versicul. Addendo in super, ubi disponit Regulares quoquo modo exemptos in causis mercedum, & miserabilium personarum conueniendos esse coram locorum Ordinariis, etiam si iudicem alias habeant à Sede Apostolica deputatum, aliis vero causis, tum demum coram eisdem Ordinariis pro debitis esse conueniendos, quando ipsi Regulares iudicem non habuerint, vnde manifeste probari videtur, quod si iudicem habuerint (prout habent, si habeant Conseruatorem) coram illo esse conueniendos, & tenet Gutier. dict. lib. 3. questione 10. à numero 2. non differtur *Flamin. de resignat. libro 1. questione 11. numero 9. quem refert, & sequitur Ceuall. d. questio 897. à numero 813. Non inquam obstat prædictum decretum, responderetur enim late Emmanuel. dicto art. 13. vers. nec supra dictum, ubi illud declarat, & interpretatur, cuius responsionem licet postea idem Gutier. libro 4. practic. qu. 64. nitatur dissoluere, & se insuper ab impugnationibus Fr. Emman. liberare, tres casus in proposito distinguens; meo tamen iudicio tantum abest, vt *Concil. eo loco dictam sententiam probet, quod imo contra eam retorquetur, nam ultra quod loquitur solum de Regularibus extra monasterium degentibus, vt ex littera illius patet, & aduertit Fr. Emman. ubi proxime. Aduertendum etiam est Concil. ibi expresse tractare de illis Regularibus, qui Conseruatores alios habent, vt constat ex illis verbis, Conseruatorum deputa-***

tionibus, & eorum inhibitionibus, &c. in quibus manifeste supponit tales Regulares, de quibus agit in illo decreto, Conseruatores habere; clausula enim hæc in fine posita refertur ad omnes casus præcedentes, secundum citata per me in *Remiss. de clausulis*, cl. in *Jul. 199. numero 1.* & tamen in illis terminis decidit *Concil.* quod si Regulares iudicem non habuerint coram Ordinario conueniantur, ergo exceptio hæc, si ipsi iudicem non habuerint, nequaquam intelligi potest de iudice Conseruatore, sed de alio à Sede Apostolica deputato, ita ut non sufficiat Regulares habere Conseruatorem ad effectum ne coram Ordinario pro istis causis civilibus conueniantur, & sic cessat omnino fundamentum *Gutier.* & aliorum supra citatis locis.

44 Licet quilibet Summi Pontificis delegatus in totum subdelegare valeat ex *tex. in capit. si pro debilitate*, & *cap. super questione*, in fine *princip. de officio cum citatis per Cardos. in praxi iudicum verbo iudex, numero 75. Morlam in emporio par. 1. titul. 2. questione 15, numero 10. Fr. Lud. Miranda de iudic. qu. 2. artic. 11. Sanch. de matrimon. libro 3. disputat. 31. D. Barbosa in l. quia tale, numero 47. ff. soluto matrimon. & in l. cum Prator, §. 1. numero cum sequentibus, ff. de iudic.*

45 Conseruatoribus tamen id non permittitur, nisi quoad citationes, & sententiarum promulgationes, vel ubi ex beneficio litterarum id eisdem fuerit concessum, tradunt ultra *glos. & Ordinarios in cap. ult. de officio deleg. libro 6. glos. verbo ipsorum, in Clementin. 2. de heret. Petr. Gregor. Synagm. iuris libro 47. capite 22. numero 27. Quintana de iurisdict. & imper. lib. 2. tit. de sub delegat. numero 7. Fr. Emman. dicta questione 65. artic. 10. Azor. d. capit. 14. questione 9. P. Molina d. disputat. 29. numero 5. Fr. Lud. Miranda d. questione 47. artic. 8. concl. 4. Cochier. d. q. 39. numero 20.*

46 De ratione autem quare attempto iure Conseruatores nequeant mittere vices suas, inquit *glos. in dicta Clement. 2.* eam reddens, quia scilicet eorum industria perelecta videtur, ac subinde succedit regul. *capit. is cui, de officio delegat. libro 6.* aliam tradit *Petr. Gregor. d. numero 27.* Sed melior videtur, quam sentit *glos. verbo nulli, in d. c. ult. intendens textum ibi ius speciale constitutur in proposito circa Conseruatores sicut in multis alijs constituit ad eorum potestatem restringendam, ut quanto minus fieri posset Ordinaria præiudicium afferret. Addit deinde *tex. in d. cap. ult. vers. sed nec tunc, quod si nec beneficio litterarum potestas subdelegandi Conseruatoribus competat, nequaquam tamen posse eos cuiusque voluerit committere vices suas, sed illis tantum personis, qui aliàs in Conseruatores eligi valeant, quod idem in ceteris delegatis generale est per *tex. in cap. Statutum, §. in nullo, vers. & personis, de rescript. lib. 6.* ubi *glos. verbo legatorum, in fine, glos. verbo superioribus, in fine, in cap. pastoralis, in princip. de offic. deleg. ubi Abb. numero 10. Fr. Emman. d. questione 65. artic. 10. vers. aduertant, Aloys. Ricci. in praxi fore ecclesiast. decis. 622. in 1. edit. & resol. 420. in 2. edit. Azor. d. l. 20. numero 3. in fine, & numero 4. tit. 7. libr. 1. noua recopil. Subdit denique idem *cap. ult. vers. circa munera teneri Conseruatores circa munera, & expensas assessorum, atque notariorum obseruare omnia ea, quæ de iudicibus delegatis sunt statuta in constitutione,****

scilicet *cap. Statutum, §. insuper, cum seqq. de rescript. libr. 6.* ubi late prosequuntur scribentes, *Petr. Gregor. libr. 47. cap. 22. numero 29. Molina d. disput. 29. numero 6. ad finem, Fr. Ludou. Miranda d. qu. 47. artic. 8. concl. 8.*

47 Conseruatores limites suæ potestatis, siue suam iurisdictionem excedentes per annum suspensi sunt ab officio, *dict. ult. vers. ut autem, ibi, eo ipso per vnum annum sint suspensi, tradit Fr. Ludouic. Miranda d. questione 47. artic. 9. conclus. 1.* Intellige de illis tantum, qui id scienter egerint, non tamen sufficiet delinquere per ignorantiam iuris crassam, vel affectatam, ut male voluit *glos. ver. scienter, in dicto cap. ult. cui similes verbo scienter in Clem. 1. de consanguin. sequuntur Fr. Emman. d. qu. 65. artic. 19. Fr. Ludou. Miranda d. concl. 1. Vetus enim est requiri ut culpabiliter, & grauitur peccando id faciant, cum *tex. scientiam exigat, nec sine causa verbum scienter, in eo additum sit, ad excludendum scilicet quamcunque ignorantiam, ut in terminis defendit Soar. tom. 5. de consur. dispue. 31. sectione 3, numero 17. quod ex eo confirmatur, quia quilibet ignorantia etiam crassa excusat à pœna, non licet à culpa, quando lex pœnam imponens vitur verbo, scienter, ut argum. *text. in l. igitur, ff. de liberali causa cum similibus comprobatur post alios Nauarr. in manual. capite 27. numero 141. Suspendio hæc, licet ex generalitate verborum includat suspensionem non tantum ab officio muneris Conseruatoris, sed etiam ab ipso officio clericali, iuxta doctrinam, quam ex D. Thom. & alijs tradit Soar. dicto tomo 5. disput. 26. sectione 1. à numero 3. non inuoluit suspensionem à beneficio, ut per Soar. d. disputat. 31. numero 17. in fine, quoties enim à iure, seu etiam ab homine suspensio ab officio præcise, vel absolute imponitur, si aliud non addatur, non includit suspensionem à beneficio, ut ex *tex. in capitulo cum inter, in principio de purgat. canonie.* & alijs fundamentis comprobatur late idem Soarez dicta disputat. 26. sectione 3. à numero 4. Henrigh. in summ. libro 13. capite 32. §. 3. quamuis inuoluere etiam suspensionem ab officio male inferat *glos. verbo officio, in dict. cap. ultim. dum quia post Archid. & Monach. numero quarto, transit Domin. ibi numero 2.****

49 Suadentes prædictis iudicibus Conseruatoribus, ut suam transgrediantur potestatem, id ipsumque procurantes incidunt in pœnam, atque sententiam excommunicationis, à qua nullatenus possunt absolui, nisi prius parti integraliter satisfecerint de expensis, ita habetur in *dicto capit. ultim. ibi, pars vero, quæ hoc fieri procurabit sententiam excommunicationis, &c. quod tamen intelligendum non est de quocunque procurante, sed tantum de eo, qui pars in iudicio existit, ut manifeste probant eius verba, & notant, ac declarat Domin. ibi numero 2. Nauarr. in manual. capite 27. numero 125. Azor. d. capite 34. questione 13. Soar. tom. 5. disput. 23. sectione 4. numero 10. Fr. Ludouic. Miranda d. artic. conclus. 2. aduertentes insuper eandem pœnam non incurri ex sola procuratore, nisi effectus sequatur. Licet autem ab hac excommunicatione nequeat pars absolui, nisi prius alteri parti integraliter expensas resarciat, ut *tex. ait, nec subinde cautio sufficiat quemadmodum prosequuntur declarantes Domin. ibi numero 3. Monach. numero 4. Franch. numero 2. in fine, glos. verbo manifesta, inc. 2. de sentent. excommunicat. lib. 6. iuncta**

iunctis traditis per Doctores in cap. venerabilibus, §. porro, versicul. secus, eodem tit. & lib. Couar. in capit. alma, par. 1. §. 11. numero 11. Henricus in summ. libro 13. capite 28. absolutio ab Ordinario præstari poterit cum referuata non repetitur ex regul. tex. in cap. nuper, vers. in secundo, de sentent. excommunicat. obliuantque Domn. Franch. & Monach. dictis locis, Azor. d. c. 34. §. 13. in fine.

50 Conservatoris officium extinguitur, & expirat per obitum concedentis, quod attinet ad negotia non cæpta, in iis enim, quæ cæpta sunt res definit esse integra, & durat post obitum Papæ concedentis, ita habetur in d. cap. ult. Mandos. de signat. gratia, tit. de conservatoria, vers. addi deberet, in fine, Cochier. d. questione 39. numer. 14. Fr. Ludovic. Miranda d. quest. 47. artic. 6. in princip. Azor. d. capite 34. §. 14. ubi etiam asserit negotia incepta censeri post citationem, vel aliquem actum alium iudicalem inchoatum.

51 In Ordinibus, & Religionibus Conservatorium officium non esse temporale, nec expirare morte concedentis, quin vero eiusmodi delegationem in Religionum favorem factam esse perpetuam resoluit idem Fr. Ludovic. d. artic. 6. conclus. unic. Quid dicendum quoad negotia iam cæpta, quando tempus præfinitur, ad quod conservatoria limitata est, veluti in terminis, Concil. Trident. sess. 13. de reform. cap. 5. vers. nemo etiam, ubi conservatoria, quæ non sunt Religionum, & similes ibi exceptæ quinquennio terminantur, disputant Domn. in d. cap. ult. numero 2. ver. quid si datur, & ibi Franch. numero 1. & Ancharan. numer. 9. Fr. Emman. d. §. 65. art. 9.

52 Hæc omnia à nobis supra relata procedunt de iure communi attenta dispositione tex. in capite 1. & ult. de offic. deleg. lib. 6. quæ quidem locum non habebunt quoties in bulla conservatoria ampliori forma à Summo Pontif. fuerit concessa, tunc enim illa inspicienda erit argum. text. in cap. porro, & in cap. recepimus, cum similibus, de privileg. & patet ex concessis aliquibus religionibus, quas referunt Cabed. divers. iuris argum. lib. 3. c. 18. n. 3. Fr. Emman. d. questione 65. artic. 12. Gutier. pract. l. 4. questio. 63. numero 6. & 7. Conservatores enim cum amplissima auctoritate habent, monachi S. Iustinæ Eugen. IV. const. 10. Canonici etiam Regulares Lateranenses eligunt sibi Conservatores cum amplissima iurisdictione iuxta constitut. 10. Sixt. IV. Monachi insuper Montis Oliveti Ordinis S. Benedicti pro ipsorum defensione Conservatores habent ex Iulij II. constitut. 5. Item Fratres Ordinis Minorum S. Francisci de Paula multis cum facultatibus per constitut. 8. Clementis VII. Quin & Hierosolymitani quoque equites Conservatores sibi eligunt, atque electi recusari nequeunt, sancitur constitut. 9. Pij IV. Item Clerici Regulares sancti Pauli Decollari Iulius III. constitut. 10. Camaldulenses quoque per Leonis X. constitut. 2. Necnon Patres Societatis Iesu vigore constitut. Pij V. & Gregorij XIII. de qua Fr. Emman. d. art. 12. vers. & certe, Molin. d. disp. 29. n. 2. in fine.

53 Verum ut hac in re tam frequenti quid hodie servandum sit, non ignoret studiosus lector verbatim rescribere censui constit. vnam editam ann. 1592. à felici memorie Clemente VIII. & alteram hoc præsentis anno 1621. lectam, & publicatam, à Sanctiss. D. N. Gregorio XV. editam, cuius tenorem,

cui nostris his temporibus standum est, & omnino patendum, hic inferere operæ pretium duxi, & primum sequitur illa Clementis VIII.

54 Sanctissimus in Christo Pater, & Dominus noster D. Clemens divina providentia Papa Octavius, ne ob malitiosam petentium suggestionem, & ex eo, quod ob locorum distantiam personarum, quibus causæ mandantur, certa notitia haud ita facile haberi potest; per iudices aliquos minus interdum idoneos in Conservatores deputatos causas ipsas cognosci contingat, cupiens salubriter providere, reuocavit, ac declaravit nullas, inuvalidas, & subreptitias omnes, & quasunque iudicum deputationes in litteris cōservatoris iuxta formam in quinterno Cancellariæ descriptam, seu alias quomodolibet expeditis hætenus per sedē Apostolicā perpetuo, vel ad tempus nondum elapsū concessas, & directas iis Conservatoribus, & iudicibus, qui qualitates non habent requisitas, & descriptas in constitutione felicis recordat. Bonifacij Papa VIII. prædecessoris sui, quæ incip. statutum, quique etiam in Conciliis Provincialibus, aut diocesanis iuxta Decretum Concilij Tridentini electi, & designati non sunt ad instantiam quorumcunque Conuentuum, Capitulorum, Militiarum, Vniuersitatum, Collegiorū, Ordinum, ac in favorem quorumcunque monasteriorum, hospitalium, & aliorum quorumvis priorum tam secularium, quam cuiusvis ordinis, aut instituti Regularium locorum quantumvis exemptorum obtentas, cum quibuscumque præservatiuis, restitutiuis, mentis attestatiuis, derogatoriis derogatoriis, efficacioribus, & insolitis clausulis, & decretis, quorum omnium tenores Sanctitas sua haberi voluit pro expressis: non tamen quoad negotia iam cæpta, vel quoad ea, in quibus illæ suum sunt fortitè effectum, seu executionem habuerunt: ac etiam insuper voluit, & ordinavit, quod omnes deinceps litteræ conservatoriæ huiusmodi per Sedem Apostolicā concedendæ ad Conservatores, & Iudices dumtaxat dirigantur, qui qualitates iuxta dicti Bonifacij constitutionem habeant, quique in præfatis Conciliis electi, & designati sint, & non aliis, aliter vero expeditæ litteræ præfatæ nullius sint roboris, & momenti. Decernens, &c.

Sanctissimi D. N. D. Gregorij
Divina providentia PP. XV.
Constitutio de Conservatoribus.

55 Sanctissimus in Christo Pater, & Dominus Noster D. Gregorius divina providentia PP. XV. ex certis rationabilibus causis animum suum mouen. & de voto Venerabilium Fratrum suorum S. R. E. Cardinalium Concilij Tridentini. Interpretum, partim scilicet rec. Clementis Papæ VIII. Prædecessoris sui vestigiis inhærendo, reuocavit, ac nullas & inuvalidas decreuit omnes, & quasunque Iudicū Conservatorum electiones, nominationes, seu deputationes: tam in vim litterarū conservatoriarū, iuxta formam in quinterno Cancellariæ descriptam, quam in vim quorūcūq; privilegiorū perpetuo, vel ad tempus

nondum elapſum Apoſtolica auctoritate conceſſorum, ſeu alias quocumque iure, vel titulo hætenus factas pro quibuſcunque Conuentibus, Capitulis, Militiis, etiam Sancti Ioannis Hieroſolymitani, Congregationibus, Collegiis, Ordinibus, Monafteriis, Hoſpitalibus, aut aliis quibuſuis piis, tam ſecularibus, quam cuiuſuis Ordinis, etiam Mendicantium, ſeu Inſtituti, vel Societatis regularibus locis quantumuis exemptis, etiã de neceſſitate exprimendis, ſeu illorum perſonis, cuiuſuis qualitatibus, ſeu conditionis exiſtant. In futurum vero Sanctitas ſua hac generali, & perpetuo valitura Conſtitutione ſtatuit, & decreuit, vt Iudices Conſeruatores huiuſmodi, ſive principales, ſive ſubrogati, eligi, nominari, aut deputari non poſſint, niſi qui non ſolum habeant qualitates requiſitas, & deſcriptas in Conſtitutione ſimilis rec. Bonifacii Pape VII. etiam Prædeceſſoris ſui, quæ incipit, *ſtatutum*; ita vt vel dignitate Eccleſiaſtica præditi, vel perſonarum obtinentes, vel Eccleſiarum Cathedralium Canonici exiſtant; ſed etiam in Concilijs provincialibus, aut diœceſanis, iuxta Decretum Concilij prædicti, Iudices electi, ſeu designati ſint. Quodque deinceps litteræ Conſeruatoriæ per Sedem Apoſtolicam concedendæ ſupraſcriptis tantum dirigantur, & ſi quæ litteræ aliter expediantur, illæ, ac deputationes huiuſmodi, omniaque exinde ſequenda nullius ſint roboris, vel momenti; Et nihilominus qui ſecus, quam iuxta formam ſuperius præſcriptam Conſeruatores huiuſmodi cum effectu eligere, nominare, ſeu deputare, aut electis nominatis, ſeu deputatis vti auſi fuerint, Regulares, quidem voce actiua, & paſſiua ſint ipſo iure priuati, adeo, vt habilitationem à nemine, præterquam à Romano Pontifice conſequi valeant, reliqui verò aliis pœnis arbitrio Sanctitatis ſuæ coerceanur, & prædictorum omnium Conuentus, Monafteria, ac loca huiuſmodi, eorumque perſonæ, ac bona careant Conſeruatore ad annum, itaut illorum cauſæ interea coram locorum Ordinariis duntaxat cognosci, ac deſiniri debeant; Cæterum vt latius pateat Conſeruatorum huiuſmodi deligendorum facultas, Sanctitas ſua admonitis voluit omnes locorum Ordinarios, vt in Synodis Provincialibus, aut Diœceſanis quamplures perſonas ex habentibus qualitates in prædicta Conſtitutione eiſdem Bonifacii prædeceſſoris contentas, & alioquin ad id aptas designari procurent, & ſi aliquem interim ex designatis mori contigerit, ſubſtituat Ordinarius loci cum conſilio Capituli alium in eius locum uſque ad futuram provincialem, aut diœceſanam Synodum. Insuper Sanctitas ſua, inhærendo ac in parte decreto ſimilis recordationis Gregorij Papæ XIII. etiam Prædeceſſoris ſui, ſtatuit, & ordinauit, vt regulares, ac perſonæ huiuſmodi in Italia infra duos, extra Italiam vero infra ſex meſes à die publicationis in Vrbe præſentis Conſtitutionis inchoandos debeant ſibi eligere, ſeu aſumere Conſeruatores iuxta formam ſuperius propoſitam, eiſque electionis, ſeu aſumptionis documentum infra tempus huiuſmodi penes Acta Curiaſ Ordinariorum exhibere, & dimittere teneantur; alioquin eo termpo elapſo, quamdiu Conſeruatores ſecundum formam præſentis Conſtitutionis non

elegerint, coram eiſdem Ordinariis conueniantur: quodque Conſeruatores huiuſmodi ſemel legitime deputati, niſi ex legitima cauſa à Sede Apoſtolica, aut locorum Ordinariis, prout iſdem Regularibus, & aliis ſupraſcriptis liberit approbanda, durante quinquennio à die deputationis, amoueri, aut mutari nullatenus poſſint, aut valeant. Ad hæc ſtatuit Sanctitas ſua, vt coram ipſis Conſeruatoribus Regulares, ac perſonæ ſupraſcriptæ conueniri quidem, aut trahi debeant, ſed alios conuenire, aut trahere non poſſint, itaut memorati Conſeruatores in cauſis, in quibus regulares, & alij actores fuerint, nullam prorsus Iuriſdictionem habeant, ſed in iis tantum, in quibus Rei extiterint, neque extra Ciuitates, ſeu Diœceſes, in quibus fuerint deputati, contra quoscuque procedere præſumant. Siqua verò inter Iudices Conſeruatores huiuſmodi, & locorum Ordinarios controuerſia ſuper competentia Iuriſdictionis orta fuerit, nequaquam in cauſa procedatur, donec per Arbitros in forma Iuris electos ſuper Iuriſdictionis competentia fuerit iudicatum. Quod ſi qui Conſeruatores, ſive in hac parte, ſive alias quomodolibet ſuos limites exceſſerint, per annum ab officio Conſeruatoris huiuſmodi ſuſpenſi ſint, & pars, quæ hoc fieri procurauerint, ſententiam excommunicationis incurrat iuxta formam alterius Conſtitutionis eiſdem Bonifacii Prædeceſſoris, quæ incipit, *Hac Conſtitutione*, quam Sanctitas ſua in his omnibus, quæ præſenti Conſtitutioni non aduerſantur, innouauit, & innouat. Per hoc tamen non intendit Sanctitas ſua prohibere, quominus regulares, & alij ſupraſcripti in cauſis à iure permiſſis petant Iudicem non ſuſpectum à Principibus, ſeu Magiſtratus ſecularibus; dum tamen hæc tria copulatiue concurrant, videlicet, vt Regulares, & alij prædicti ſint actores, non autem Rei, vtque agant contra laicum, non autem contra Eccleſiaſticum, vel alias à Iuriſdictione ſeculari exemptum, atque vt cauſa in qua Iudex deputatur, fuerit prophana, non autem Eccleſiaſtica, & in ea iuxta Sacrorum Canonum diſpoſitionem laicus, vt præfertur, eligendus, Iudex competens exiſtat. Quæ omnia, & ſingula in præſenti Conſtitutione contenta Sanctitas ſua voluit inuiolabiliter obſeruari; decernens ſic in iis, cæteriſque omnibus præmiſſis per quoscuque, &c. etiam Sacri Palatii Apoſt. Auditores, necnon Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, ſublata, &c. iudicari, &c. necnon irritum, & inane &c. Non obſtantibus Conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac litteris Conſeruatoriis, quas omnes ad formam præſentis Conſtitutionis reduxit, in fauorem quorumcumque Ordinum, tam Mendicantium, quam non mendicantium, Militiarum, etiam Sancti Ioannis Hieroſolymitani, Congregationum, Societatum, aut cuiuſuis alterius Inſtituti, etiam neceſſario exprimendi, Collegiorum, Capitulorum, Eccleſiarum, Monafteriorum, ac Piorum quorumcumque, tam ſecularium quam Regularium locorum, necnon illorum etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus, etiã immemorabilibus, priuilegiis quoque, etiã ex cauſa, & titulo oneroſo, indultis, & litteris Apoſtolicis, etiam Mari magno, ſeu Bulla aurea aut alias nūcupatis, ſub quibuſcūque tenoribus, & for-

mis, ac cum quibusvis etiam derogatoriis derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, necnon irritantibus, etiam Motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolica potestatis plenitudine, aut alias quomodolibet, etiam per viam excommunicationis, seu extensionis concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innonatis etiam pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque tenoribus, & formis specialibus, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quavis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma seruanda esset, tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum nihil penitus omisso, & forma in illis tradita observata inserti forent, presentibus pro expressis habens, quibus quoad ea, quae presentibus aduersantur, illis alias in suo robore permanens, hac vice duntaxat specialiter, & expressè derogauit, ceterisque contrariis quibuscunque. Ceterum ut praesens Constitutio facilius omnibus innotescat, Sanctitas Sua voluit, & mandauit, ut non solum in Cancellaria Apostolica, sed etiam ad valuas Basilicae Principis Apostolorum de Vrbe, & in acie Campi Florae publicetur, illiut; exempla in iisdem locis affixa dimittantur, ac in quinterno Cancellariae inter Constitutiones perpetuas describatur, & annotetur.

Ex Typographia Reuer. Cam. Apost. 1621. publ.
die 20. mensis Septemb. eiusd. anni.

Alia in materia Conseruatorum, & litterarum conseruatorum si scire cupias, vide latissime Alexand. Moneta in speciali tract. de Conseruatoribus, & alios incidenter super hac materia scribentes; videlicet Azened. ad tit. 8. libro 1. nona recopil. pagina 118. Gutier. pract. lib. 3. questione 9. Aloys. Ricci in collect. decis. par. 4. collect. 899. & in decis. Curiae Archiepiscopi Neapolitan. part. 2. decision. 258. Frat. Joann. quastion. Regular. tomo 1. quastione 65. Frat. Ioan. de la Cruz de statu Religion. libro 2. capite 10. Frat. Ludovic. Miranda in manuali Praelat. tom. 2. quastione 17. Fr. Leo in thesauro fori ecclesiastici par. 2. capite tert. numer. 102. cum sequentibus, Campanil. in diuersorio iuris Canon. rubr. 12. capite 13. numero 24. cum sequentibus, Cenall. communitum contra communit. tomo 4. quastio. 757. numero 752. cum sequentibus, nonnulla etiam ad hanc materiam pertinentia tradit nouissime celeberrimus Doctor maiorum nobilitate clarus, vtriusque iuris consultissimus, & in omnium scientiarum genere apprimè versatus D. Gabriel Pereira de Castro Senator Regius meritis in suis Regni Lusitaniae decisionibus decision. 118. numero 15. & 16.

S P M M A R I V M.

- 1 Familiam armatam potest Episcopus de iure communi, & ex vniuersali consuetudine tenere.
- 2 Episcopus potest indicare, & punire delinquentes.
- 3 Officiales, seu apparitores potest Episcopus habere, quorum manu, & opera possit iurisdictionem suam exercere.

4 Sententias suas, & iudicatas res sui ipsius non aliena ope potest exequi Episcopus.

5 Iurisdiclio Ordinaria sine territorio subsistere non potest.

6 Inquisitores contra haereticam prauitatem possunt familiam armatam tenere.

7 Doctores referuntur, qui tenent non posse Episcopum armatam vti familiam.

8 Reprobatur sententia asserentium non posse ecclesiasticos iudices capi facere delinquentes in casibus ad punitionem Ecclesiae spectantibus, sed tantum excommunicare, atque alijs spiritualibus vti remedijs.

9 Familia Episcopi quamuis sit laica potitur fori privilegio.

10 Familiaris, & de familia alicuius dicitur, qui est deputatus ad aliquod scriptum, & officium.

11 Notarij Curiae Episcopi gaudent fori privilegio.

12 Cancellaria Episcopi officium exercens, gaudet fori privilegio.

13 Fiscalis, munitj, custodes carcerum, ac lictores Episcopi, gaudent fori privilegio.

14 Praetor habet potestatem puniendi suos officiales pro delictis in officio commissis.

15 Episcopus, siue eius Vicarius punire poterit excessus officialium laicorum, qui Curiae Archiepiscopali inserviunt.

16 Fiscum habent Episcopi.

17 Bona patrimonialia clericorum haereticorum applicantur fisco Episcopi, secus in Hispania, & Francia.

18 Penam pecuniariam indicare possunt Episcopi, eamque sibi vel Camera sua applicare.

19 Penas pecuniarias sibi Episcopus retinere non debet, sed in pios usus erogare, nisi sit admodum pauper.

20 Carcerem debet Episcopus habere, cum ad custodiam delinquentium, tum etiam ad penam.

21 Carceris custos equiparatur depositario.

22 Carceris custos si carnaliter cognoscat mulierem, etiam meretricem, sub sua custodia, carceratam, atterime puniuntur.

23 Mulier si praegnans reperitur in carcere culpa custodis praesumitur.

24 Brachium seculare implorare valet Episcopus, ubi per se suas sententias exequi non potest.

25 Brachij secularis auxilium si secularis neget, potest ad illud praestandum censuris compelli.

26 Brachij secularis auxilium antequam sit praestandum an possit ipse laicus causa cognitionem sumere, ostenditur, & numero 27.

Li ij